

поступливість, почуття, взаємовідношення, що надають можливість рухатися «до людей»; у «містичній реальності» світогляд формується на основі наявності ідей і можливостей їх реалізувати, головними цінностями є свобода, незалежність, що розвиваються «поза людьми» на основі споглядання.

Відомо, що невротик сам стоїть у себе на шляху, тому що він тривожний і сформував негативні форми соціального самозахисту, що є результатом погано адаптованої до умов суспільства особистості. Сучасний світ занадто складний, якщо ми його спростуємо, тоді формується шлях «деградації» – «психопатологічний підхід», за С. В. Ковальовим. «Інтенсифікація діяльності», як адаптація – підхід, що вказує на зміну кількості без зміни якості життя людини. «Спеціалізація» як форма адаптації до сучасного світу – це орієнтація на певну область особистісного зросту, розвиток здібностей, зверхздібностей, які необхідно актуалізувати. Більш досконалою вважається модель адаптації орієнтованої на «розширення свідомості особистості», на розвиток «космічної» (гармонійної) свідомості; моральність допомагає увійти у вищі стани несвідомого. У перекладі з грецької «космос» означає гармонія внутрішнього і зовнішнього світу. Особистість повинна розширити власну свідомість до рівня гармонійного співіснування в світі з іншими; за Арістотелем дана гармонія буття відображена в терміні «діанойя свідомості» («Я» в порядку, «Ти» в порядку, «Усі Ми» в порядку, «Бог» в порядку).

С. Д. Ковальов виділяє чотири стадії адаптації: досоціальну, соціальну, постсоціальну і надсоціальну. На досоціальній стадії не розділяються суспільні цінності; її задача – адаптація до світу на рівні присосування та виживання; на соціальному рівні формується орієнтація на інших – «я буду як ви»; постсоціальний рівень – система смислів, яку в рамках соціалізації набутти неможливо, самореалізуватися на даному рівні означає знайти те, що потрібно собі; надсоціальний рівень – самоздійснення – головною основою світогляду є «ялюбимий та врахування думки інших» на шляху до «дао» (змінюються потреби).

Список бібліографічних посилань

1. Гарднер Г. Структура разума. М.: ООО И. Вильямс, 2007. 512 с.
2. Франкл В. Воля к смыслу. М.: Апрель-Пресс; Эксмо-Пресс, 2000. 368 с.
3. Холл К., Гарднер Л. Теория личности/пер. с англ. И. Б. Гриншпун. М.: Эксмо-Пресс, 1999. 592 с.
4. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное: сборник. СПб.: Университетская книга, 1997. 544 с.

Одержано 27.02.2017

Рассмотрены особенности адаптации личности в современном обществе. Проанализированы различные формы неврозов и видов адаптации, выделенных в научной психологической литературе.

Ключевые слова: адаптация, дезадаптация, неврозы.

УДК 159.947.5

Анна Валеріївна КОЛЧИГІНА,

кандидат психологічних наук, асистент кафедри практичної психології
Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНОЇ ПЕРЕВАГИ МОТИВІВ УСПІХУ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Досліджено особливості ціннісної переваги мотивів успіху студентів-психологів з різним ступенем потреби в досягненні. Ціннісну перевагу розглянуто в ракурсі таких двох мотиваційних тенденцій, як екстеріоризований успіх та інтеріоризований успіх.

Ключові слова: мотиваційні тенденції, мотиви успіху, екстеріоризований успіх, інтеріоризований успіх.

Вивчаючи специфіку подолання негативних ситуацій у студентів із високою та низькою мотивацією досягнення в умовах початкової діяльності, було продемонстровано специфічну

ієрархічну картину стратегій подолання негативних ситуацій та емоційних переживань студентів в умовах учбової діяльності, зокрема під час іспиту, що багато в чому визначається такою змінною, як характер мотивації успіху та мотивації уникнення невдачі [3].

Психологічні аспекти мотивації досягнення розкрито у наукових доробках: Д. Аткінсона, Т. О. Гордєєвої, С. С. Занюка, М. Ш. Магомед-Емінова, Д. Макклелланда, Г. Мюррея, Х. Хекхаузена, Е. Десі, Р. Райан, Б. Вайнер, Ю. М. Орлова, С. О. Пакуліної тощо [1–6]. Мотивація досягнення це специфічний вид мотивації людини, визначається як спроба збільшити або зберегти максимально високими здібності людини до всіх видів діяльності, до яких можуть бути застосовані критерії успішності і де виконання подібної діяльності може, призвести або до успіху, або до невдачі. В мотивації досягнення ключовим фактором є не просто віра в досягнення успіху, або надія на успіх, або привабливість мети, а віра в те, що людина здатна здійснити діяльність, яка може привести до бажаного результату. Мотивація досягнення проявляється у прагненні суб'єкта докладати зусилля та домагатися можливо кращих результатів в області, яку він вважає важливою.

В дослідженні взяли участь 98 студентів-психологів денної форми навчання з першого по п'ятий курси віком від 17 до 22 років. Нами була використана методика «Потреба в досягненні» Ю. М. Орлова, що пропонує вимір потреби в досягненні в будь-якій діяльності, а саме ступеня зарядженості на успіх [1]. Чим більше балів набирає випробуваний, тим більшою мірою у нього виражена потреба в досягненнях. Студенти були продіагностовані в нейтральних умовах учбової діяльності. В результаті отриманих даних за методикою Ю. М. Орлова та кластерного аналізу методом k-середніх (k-means clustering) за допомогою комп'ютерного пакету програм Statistica 7.0. студенти були розподілені на дві групи. У першій групі (45 студентів, 45,9 % вибірки) діагностовано більш виражену потребу в досягненні, у другій групі (53 студента, 54,1 % вибірки) – менш виражена потреба в досягненні.

Також нами була проведена на двох відокремлених групах методика С. О. Пакуліної «Психологічна діагностика мотивації досягнення успіху студентів у виші» [5]. Мета методики полягає у визначенні ціннісної переваги мотивів успіху студентів у виші, що утворює структуру мотивації досягнення успіху. Методика відокремлює дев'ять ключових категорій успіху за двома тенденціями: екстеріоризований успіх, що складає чотири ключові категорії успіху (успіх-матеріальний рівень, успіх-вдача, успіх-визнання, успіх-влада), інтеріоризований успіх, в який входять п'ять ключових категорій успіху (успіх як результат власної діяльності, особистий успіх, успіх-психічний стан, успіх-подолання, успіх-покликання). Так, за методикою С. О. Пакуліної «Психологічна діагностика мотивації досягнення успіху студентів у виші» нами була досліджена у відокремлених групах специфіка показників мотиваційних тенденцій студентів за допомогою t-критерію Стьюдента. З метою більш детального вивчення зовнішньої та внутрішньої мотиваційних тенденцій успіху нами була визначена частота вибору ключових категорій успіху екстеріоризованої та інтеріоризованої спрямованостей у досліджуваних груп за допомогою критерію (ϕ) кутового перетворення Фішера.

В результаті проведеного дослідження, можемо зробити наступні висновки, що у студентів-психологів з різним ступенем потреби в досягненні не має достовірних відмінностей між зовнішньою та внутрішньою мотиваційною спрямованістю досягнення успіху, при цьому внутрішня мотиваційна тенденція досягнення успіху превалює над зовнішньою у досліджуваних загальної вибірки в незалежності від потреби в досягненні успіху. Зовнішня мотивація досягнення успіху в навчальній діяльності не обумовлена такою особистісною диспозицією, як потреба в досягненні успіху, тобто у студентів-психологів з більш вираженою потребою в досягненні та у студентів-психологів з менш вираженою потребою в досягненні стосовно всіх рівнів прояву ключових категорій успіху екстеріоризованої спрямованості достовірних відмінностей не виявлено. На внутрішню мотивацію досягнення успіху в навчальній діяльності студентів-психологів може впливати ступінь потреби в досягненні успіху, адже студенти з більш вираженою потребою в досягненні орієнтовані в навчальній діяльності на досягненні власного результату, мають більш позитивне емоційне піднесення в навчальній діяльності, переживання почуття

задоволеності, на базі якого формуються нові, більш сильні мотиви діяльності, ніж у студентів-психологів з менш вираженою потребою в досягненні.

Отримані результати вказують на необхідність подальшого дослідження проблеми мотивації досягнення успіху в контексті навчальної діяльності з метою удосконалення навчання у виші та актуалізації потенційних можливостей студентів.

Список бібліографічних посилань

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2003. 512 с.
2. Колчигіна А. В. Психологічні можливості цілеспрямованого формування конструктивних форм опановуючої з екзаменаційним стресом поведінки у студентів. *Науковий огляд*. 2015. № 10 (20). С. 130–137.
3. Колчигіна А. В. Специфіка подолання негативних ситуацій у студентів із високою та низькою мотивацією досягнення в умовах навчальної діяльності. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2011. Вип. 41. С. 90–98.
4. Макклелланд Д. Мотивация человека. СПб.: Питер, 2007. 672 с.
5. Пакулина С. А. Адаптивные способности студентов педагогического вуза: структура, факторы и средства развития. М.: Изд-во СГУ, 2008. 201 с.
6. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. 860 с.

Одержано 26.02.2017

Исследованы особенности ценностных предпочтений мотивов успеха студентов-психологов с разной степенью потребности в достижении. Ценностные предпочтения рассмотрены в ракурсе таких двух мотивационных тенденций, как экстериоризированный успех и интериоризированный успех.

Ключевые слова: мотивационные тенденции, мотивы успеха, экстериоризированный успех, интериоризированный успех.

УДК 159.942.2;159.953.2

Марат Амирович КУЗНЕЦОВ,

доктор психологических наук, профессор, профессор кафедры практической психологии
Харьковского национального педагогического университета им. Г.С. Сковороды

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ АВТОБИОГРАФИЧЕСКОЙ ПАМЯТИ

Проанализированы проявления и роль эмоций в структуре автобиографических воспоминаний. Приведены результаты эмпирического исследования эмоциональных компонентов автобиографических воспоминаний, выявлены возрастные и половые особенности проявления эмоционального опыта в автобиографической памяти.

Ключевые слова: эмоции, память, автобиографическая память, женщины, мужчины.

Автобиографическая память представляет собой разновидность эпизодической памяти, которую в 1972 году выделил Е. Тульвинг, противопоставив ее памяти семантической. В отличие от эпизодической памяти, автобиографическая сохраняет не всякие эпизоды, а только соотнесенные с личностью и состояния, которые определяют самоидентичность личности. Человек обращается к воспоминаниям собственной жизни, как правило, в эмоционально значимых для него ситуациях. Частота обращений к воспоминаниям является одним из характерологических признаков человека. Положительное воспоминание позволяет снизить интенсивность негативных эмоций в настоящем, а иногда является способом бегства от него. Значительная часть автобиографических воспоминаний прочно ассоциирована с определенными эмоциональными паттернами, обладает выраженным эмоциональным тоном.

Тесную связь автобиографической памяти и эмоций отмечали многие ученые. Так, П. П. Блонский для уточнения закономерностей сохранения эмоций в памяти обратился именно к автобиографическому материалу. С. С. Томкинс был уверен, что люди структурируют свой биографический опыт в виде насыщенного эмоциями сценария, т.е.